

Ρόδα είναι και γυρίζει

1. Ο Γρηγόρης, ο αδερφός της Σταματίας, είχε ένα ατύχημα.

Η Σταματία ήταν μπροστά στο ατύχημα. Ταραχτήκε πολύ και δε θυμάται με ποια σειρά ακριβώς έγιναν τα γεγονότα. Βοηθήστε την βάζοντας στα κουτάκια το σωστό αριθμό ανάλογα με τη σειρά που νομίζετε ότι έγιναν τα γεγονότα.

2. Συζητήστε στην τάξη γι' αυτό το ατύχημα.

- Πότε και πού μπορεί να έγινε; Ποια ήταν η αιτία; Τι συνέπειες είχε; Τι ένιωσαν η Σταματία και ο αδερφός της;
- Δώστε έναν τίτλο σε κάθε σκίτσο.
- Διηγηθείτε στο διπλανό σας το περιστατικό που δείχνουν οι εικόνες.

Οι λέξεις στριμώχτηκαν στο φανάρι. Βοηθήστε τες να περάσουν μία μία τη διάβαση και γράψτε τες στην άλλη πλευρά του δρόμου.

τροχονόμος τροχαία πεζός πεζόδρομος παίρνω περνώ άτυχημα διασχίζω
σταυροδρόμι κυκλοφορία Κυκλοφοριακή Αγωγή ασφάλεια ρυθμίζω υποχρεωτικός
διάβαση φυλλάδιο μετακίνηση ποδός πινακίδα δίκυκλα όχημα απαγορεύεται
ποδηλασία ποδηλατόδρομος ποδηλάτισσα

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Για να δω τι έμαθα...		Σημειώνω ένα ✓ στο αντίστοιχο κουτάκι	
Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να δίνω οδηγίες χρησιμοποιώντας διαφορετικές εγκλίσεις.			
Να διακρίνω ποιες προτάσεις είναι ελλειπτικές.			
Να κλίνω και να γράφω σωστά τα ρήματα στην υποτακτική και στην προστακτική του ενεστώτα.			
Να περιγράψω με λεπτομέρειες ένα περιστατικό.			
Να βρίσκω παράγωγες και σύνθετες λέξεις με τη λέξη «δρόμος» και τη λέξη «τροχός».			
Να ξεχωρίζω και να γράφω σωστά τις λέξεις: παίρνω-περνώ και παίζω-πεζός.			
Να αναγνωρίζω βασικά σήματα της Τροχαίας.			
Να κλίνω ουδέτερα ουσιαστικά ανισοσύλλαβα σε <i>-μα</i> .			

Η Ραλλού σάς προτείνει...

Σαμπέ - Γκοσινί, *Ο μικρός Νικόλας έχει προβλήματα*, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα, 2000.
 Γρηγοριάδου-Σουρέλη Γαλάτεια, *Δρόμο παίρνω... δρόμο αφήνω*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1994.
 Δεμάγκου Βασιλική, *Κυκλοφοριακή Αγωγή Ε' και ΣΤ' Δημοτικού*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2003.
 Χατζοπούλου Μανιώ, *Κυκλοφορώ με ασφάλεια στην πόλη*, εκδ. Friesland Hellas AEBE, Αθήνα, 1996.

www.ydt.gr

www.pedtrauma.gr

Ανθολόγιο: Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, «Η αιμοδοσία»

Πρόταση είναι μια οργανωμένη ακολουθία λέξεων που εκφράζει ένα νόημα (μια ιδέα, μια κατάσταση ή ένα γεγονός). Ξεκινάει με κεφαλαίο και τελειώνει σε τελεία (.), ερωτηματικό (;), θαυμαστικό (!) ή αποσιωπητικά (...)

Η πρόταση που αποτελείται από

- ▶ μόνο ένα ρήμα
- ▶ ένα ρήμα και το υποκείμενό του
- ▶ ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το αντικείμενό του
- ▶ ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το κατηγορούμενο

λέγεται **απλή πρόταση**.

Η πρόταση που έχει ένα ρήμα και περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα λέγεται **σύνθετη**. Αυτά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα ή συνδέονται με το σύνδεσμο «και».

Η πρόταση στην οποία λείπει το ρήμα, το υποκείμενο ή το κατηγορούμενο, επειδή εννοούνται εύκολα, λέγεται **ελλειπτική**.

Μέσα στην πρόταση, κάθε λέξη έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο.

- ▶ Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση ονομαστική είναι το **υποκείμενο** του ρήματος της πρότασης.
- ▶ Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «τι; ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση αιτιατική είναι το **αντικείμενο** του ρήματος της πρότασης.
- ▶ Η λέξη που δίνει μια ιδιότητα στο υποκείμενο του ρήματος είναι το **κατηγορούμενο**. Το κατηγορούμενο βρίσκεται στην ίδια πτώση με το υποκείμενο του ρήματος, δηλαδή στην ονομαστική. Έτσι το ξεχωρίζουμε εύκολα από το αντικείμενο που είναι σε πτώση αιτιατική. Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι: ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή. Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται συνδέτικα. Τέτοια ρήματα είναι: γίνομαι, φαίνομαι, είμαι, μοιάζω, διορίζομαι κτλ.

Τα ουσιαστικά

- ▶ Ανισοσύλλαβα ουσιαστικά λέμε τα ουσιαστικά που στον πληθυντικό έχουν μια παραπάνω συλλαβή, ενώ ισοσύλλαβα αυτά που έχουν στον ενικό και τον πληθυντικό τον ίδιο αριθμό συλλαβών. Τα ουδέτερα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά έχουν μια συλλαβή παραπάνω και στη γενική του ενικού αριθμού.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομ.	το σήμα	τα σήμα τα
Γεν.	του σήμα τος	των σημά των
Αιτ.	το σήμα	τα σήμα τα
Κλητ.	σήμα	σήμα τα

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	ο ψαρά ς	ο σωλή ν α ς	οι ψαρά δ ε ς	οι σωλή ν ε ς
Γεν.	του ψαρά ά	του σωλή ν α	των ψαρά δ ω ν	των σωλή ν ω ν
Αιτ.	τον ψαρά ά	το σωλή ν α	τους ψαρά δ ε ς	τους σωλή ν ε ς
Κλητ.	ψαρά ά	σωλή ν α	ψαρά δ ε ς	σωλή ν ε ς

- Ορισμένα προπαροξύτονα ουσιαστικά σε -ος κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και στη γενική και αιτιατική του πληθυντικού αριθμού, π.χ. ο άνθρωπος.
- Κάποια άλλα διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού αριθμού, π.χ. ο ανεμόμυλος.
- Κάποια άλλα μπορούν και να διατηρήσουν τον τόνο και να τον κατεβάσουν π.χ. ο διάδρομος.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	ο ά νθρωπος	ο ανεμ ό μυλος	οι ά νθρωποι	οι ανεμ ό μυλοι
Γεν.	του ανθρ ώ που	του ανεμ ό μυλου	των ανθρ ώ πων	των ανεμ ό μυλων
Αιτ.	τον ά νθρωπο	τον ανεμ ό μυλο	τους ανθρ ώ πους	τους ανεμ ό μυλους
Κλητ.	ά νθρωπε	ανεμ ό μυλε	ά νθρωποι	ανεμ ό μυλοι

Τα επίθετα

Τα επίθετα περιγράφουν ένα χαρακτηριστικό των ουσιαστικών που συνοδεύουν. Έχουν τρία γένη, κλίνονται όπως τα ουσιαστικά και είναι πάντα στο ίδιο γένος, στον ίδιο αριθμό και στην ίδια πτώση με τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.

	Ενικός αριθμός		
Ονομ.	ο πέτρι ν ο ς τοί χ ο ς	η πέτρι ν η σκά λ α	το πέτρι ν ο σπί τ ι
Γεν.	του πέτρι ν ο υ τοί χ ο υ	της πέτρι ν η ς σκά λ α ς	του πέτρι ν ο υ σπι τ ιο ύ
Αιτ.	τον πέτρι ν ο τοί χ ο	την πέτρι ν η σκά λ α	το πέτρι ν ο σπί τ ι
Κλητ.	πέτρι ν ε τοί χ ε	πέτρι ν η σκά λ α	πέτρι ν ο σπί τ ι

Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι πέτριν οι τοίχ οι	οι πέτριν ες σκά λες	τα πέτριν α σπί τια
Γεν.	των πέτριν ων τοίχ ων	των πέτριν ων σκα λών	των πέτριν ων σπι τιών
Αιτ.	τους πέτριν ους τοίχ ους	τις πέτριν ες σκά λες	τα πέτριν α σπί τια
Κλητ.	πέτριν οι τοίχ οι	πέτριν ες σκά λες	πέτριν α σπί τια

Τα επίθετα που λήγουν σε **-ινος, -ινη, -ινο** και **-ινός, -ινή, -ινό** γράφονται με **-ι-**, εκτός από τα επίθετα **φωτεινός, σκοτεινός, ορεινός, υγιεινός, φτηνός, ανεύθυνος, υπεύθυνος, ταπεινός, επικίνδυνος**.

Τα ρήματα

- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που γινόταν στο παρελθόν και είχε κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **παρατατικό**.
- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται στο παρόν λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **ενεστώτα**.
- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **εξακολουθητικό μέλλοντα**.

Ενεργητική Φωνή		
Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντας
δέν ω	έδεν α	θα δέν ω
δέν εις	έδεν ες	θα δέν εις
δέν ει	έδεν ε	θα δέν ει
δέν ουμε	δέν αμε	θα δέν ουμε
δέν ετε	δέν ατε	θα δέν ετε
δέν ουν	έδεν αν	θα δέν ουν

Το ρήμα κυλάω-ώ

Ενεργητική φωνή			
Ενεστώτας		Παρατατικός	
Οριστική			
κυλάω	ή κυλώ	κυλούσα	ή κύλαγα
κυλάς	κυλάς	κυλούσες	ή κύλαγες
κυλάει	ή κυλά	κυλούσε	ή κύλαγε
κυλάμε	ή κυλούμε	κυλούσαμε	ή κυλάγαμε
κυλάτε	κυλάτε	κυλούσατε	ή κυλάγατε
κυλάν(ε)	ή κυλούν(ε)	κυλούσαν	ή κύλαγαν και κυλάγανε

- ▶ Όταν θέλουμε να δείξουμε ότι κάτι είναι βέβαιο ή πραγματικό, τότε χρησιμοποιούμε την **οριστική**.
- ▶ Όταν θέλουμε να δείξουμε κάτι που επιθυμούμε ή περιμένουμε να γίνει, τότε χρησιμοποιούμε την **υποτακτική**.
- ▶ Όταν θέλουμε να παρακαλέσουμε, να προτρέψουμε ή να διατάξουμε κάποιον να κάνει κάτι, τότε χρησιμοποιούμε την **προστακτική**.

Η οριστική, η υποτακτική και η προστακτική είναι **οι εγκλίσεις του ρήματος**.

Ενεργητική φωνή				
Ενεστώτας				
		Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
Ενικός αριθμός	1ο πρόσωπο	δένω	να δένω	-
	2ο πρόσωπο	δένεις	να δένεις	δένε
	3ο πρόσωπο	δένει	να δένει	-
Πληθυντικός αριθμός	1ο πρόσωπο	δένουμε	να δένουμε	-
	2ο πρόσωπο	δένετε	να δένετε	δένετε
	3ο πρόσωπο	δένουν	να δένουν	-

Η ορθογραφία των καταλήξεων των ρημάτων στην προστακτική.

-είτε π.χ. λύνομαι	→	λυθ είτε
-ήστε π.χ. απαντώ	→	απαντ ήστε και
-ίστε π.χ. σκουπίζω	→	σκουπι ίστε

Σημεία στίξης

- ▶ Τα αποσιωπητικά (...) χρησιμοποιούνται για να δείξουν ότι μια πρόταση δεν έχει τελειώσει για διάφορους λόγους: είτε από συγκίνηση είτε γιατί δε θέλουμε κάτι να πούμε είτε γιατί η συνέχεια στο κείμενο είναι ευκολονόητη κτλ.
- ▶ Πολλές φορές όταν θέλουμε να σχολιάσουμε, να εξηγήσουμε, να διευκρινίσουμε, να συμπληρώσουμε αυτό που λέμε τότε χρησιμοποιούμε την **παρένθεση ()**, το **κόμμα (,)** ή τη **διπλή παύλα (- -)**.

Συντομογραφίες - Αρκτικόλεξα

Μερικές φορές γράφουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις παραλείποντας τμήμα της λέξης ή τμήματα των λέξεων. Αυτές οι σύντομες μορφές λέξεων ή φράσεων λέγονται **συντομογραφίες**.

κτλ. = και τα λοιπά

Αρκτικόλεξα είναι οι συντομογραφίες που σχηματίζονται από τα αρχικά γράμματα των λέξεων ή από τις αρχικές συλλαβές των λέξεων μιας φράσης. Τα αρκτικόλεξα διαβάζονται σαν μια λέξη και γράφονται πάντα με κεφαλαία γράμματα.

ΔΕΗ = Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΕΛΤΑ = Ελληνικά Ταχυδρομεία

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.